

SYNTAX – VEDĽAJŠIE VETNÉ ČLENY

♣ PREDMET (3)

- je rozvíjajúci (vedľajší) vetný člen
- dopĺňa, bližšie určuje význam slovesa v prísudku
- na predmet sa pýtame **všetkými pádovými otázkami okrem nominatívu** (nominatívom sa pýtame na podmet!)
- + **prísudok**, pr.:
- **Dreva** máme dosť. (G - Čoho máme dosť?)
- Voláš **Terke**. (D - Komu voláš?)
- Počujem **hlasy**. (A - Čo počujem?)
- Premýšľali sme **o tebe**. (L - O kom sme premýšľali?)
- Stavbári meškali **s výstavbou**. (I - S čím meškali?)
- označuje osobu, vec, udalosť atď., ktorá je dejom slovesa zasiahnutá
- pr. Zbieral **listy**. Sušil **kvety**. Postrihala **papier**.

- býva vyjadrený podstatným menom vo všetkých pádoch okrem nominatívu (porýľoval **záhradu**), zámenom (volala **nás**), aj spodstatným prídavným menom (**zraneného** odviezli)

- predmet môže byť:

- a) **jednoduchý (holý)** pr. Rozprával **zážitky**.
- b) **rozvitý** pr. Rozpráva **zaujímavé zážitky**.
- c) **viacnásobný** pr. Pripravili **laná a kotvy**.

(pomôcka: rozvíja iba prísudok)

♣ PRÍSLOVKOVÉ URČENIE (4)

- je rozvíjajúci (vedľajší) vetný člen
- vyjadruje, za akých okolností sa uskutočňuje dej prísudku
- rozlišujeme príslovkové určenie
- a) **miesta**, pr. Mirka cestuje **do Prahy**.
- b) **času**, pr. Cestuje **ráno**.
- c) **spôsobu**, pr. Pôjde **rýchlikom**.
- d) **príčiny**, pr. Neprišiel **pre chorobu**.

- okrem slovesa v prísudku príslovkové určenie rozvíja aj prídavné meno (v úlohe prívlastku) a príslovku (v úlohe príslovkového určenia), pr. veľmi pekný, veľmi dobre
!!! príslovkové určenie môže rozvíjať okrem prísudku aj:
- zhodný prívlastok (Janko je **veľmi** nadaný žiak)
- príslovkové určenie (Chápe **nesmierne** rýchlo)

- príslovkové určenie môže byť:

- a) **jednoduché (holé)** pr. **pekne** spieva, rúbe **v lese, od strachu** ho nadvihlo
- b) **rozvité** pr. veľmi **pekne** spieva, rúbe **v hustom lese, od veľkého strachu** ho nadvihlo
- c) **viacnásobné** pr. Uragán vylíhal **v Poľsku, v Maďarsku, v Rakúsku aj u nás**.

a) **miesta** (4m)

- bližšie určuje miesto deja vyjadreného prísudkom
- zisťujeme ho otázkami **kde? kam? kade? odkiaľ? pokiaľ? + prísudok**, pr.
- Býva **ďaleko**. (Kde býva?)
- Prišiel **spoza hory**. (Odkiaľ prišiel?)
- Chystá sa **ďaleko**. (Kam sa chystá?)

- býva vyjadrené príslovkou (Bývame **ďaleko**), predložkovým pádom podstatného mena (Bývame **za dedinou**.)

b) **času** (4č)

- vyjadruje, v akom čase sa dej vyjadrený prísudkom uskutočňuje
- zisťujeme ho otázkami **kedy? odkedy? dokedy? ako dlho? + prísudok**, pr.
- Odchádzame **ráno**. (Kedy odchádzate?)
- **Od marca** sme sa nevideli. (Odkedy sme sa nevideli?)
- Čakajte nás **do deviatej**. (Dokedy čakajte?)
- **Hodinu** vás hľadáme. (Ako dlho hľadáme?)
- býva vyjadrené príslovkou (Napíšem **čoskoro**), predložkovým pádom podstatného mena (**V noci** bola búrka.)

c) **spôsobu** (4s)

- vyjadruje, akým spôsobom sa uskutočňuje dej prísudku
- zisťujeme ho otázkami **ako? akým spôsobom? + prísudok**, pr.
- Cítim sa **bezpečne**. (Ako sa cítim?)
- Orientujem sa **podľa hviezd**. (Akým spôsobom sa orientujem?)

- býva vyjadrené príslovkou (**jasne** sa črtali), pádom podstatného mena (vznáša sa **ako pierko**)

d) **príčiny** (4p)

- vyjadruje prečo sa uskutočňuje dej prísudku
- zisťujeme ho otázkami **prečo? pre akú príčinu? + prísudok**, pr.
- Prišli **na návštevu**. (Prečo prišli?)
- Neprišiel do školy **pre chorobu**. (Pre akú príčinu neprišiel?)

- býva vyjadrené príslovkou (**Náročky** sa neučesala.), predložkovým pádom podstatného mena (Deti vyskakovali **od radosti**), občas i zámená a číslovky (ale iba tie, na ktoré sa pýtame rovnako ako na príslovky a sú neohybné)

♣ PRÍVLASTOK (5)

- je rozvíjajúci (vedľajší) vetný člen
- zisťujeme ho otázkami **aký? ktorý? čím? + nadradený vetný člen**, pr.
- Čestný človek hovorí pravdu. (Aký človek?)
- Susedove deti vyhrali prvé miesto. (Čie deti?)
- Košický rýchlik mešká. (Ktorý rýchlik?)
- rozvíja podmet, predmet alebo príslovkové určenie vyjadrené podstatným menom (resp. podstatné meno v úlohe hociktorého vetného člena, výnimočne i menného prísudku)
- pr. **Naša** mama varí. Mama varí **chutnú** polievku. Blúdi v **temnom** lese.

- **zhodný prívlastok** býva vyjadrený:
  - prídavným menom (**smreková** hora),
  - zámenom (**jeho** deti),
  - číslovkou (**traja** kamaráti, **štvoro** šiat)
  - slovesným prídavným menom (**umytá** podlaha, **vypísaný** zošit, **štebotajúce** lastovičky)

- **nezhodný prívlastok** býva vyjadrený:
  - príslovkou (odbočka **vpravo**)
  - podstatným menom (košík **z prútia**)
  - zámenom (cesta **nikam**)

- prívlastok môže byť:

a) zhodný (5z)

- prívlastok sa zhoduje s nadradeným podstatným menom v rode, čísle a páde (musí sa vo všetkých troch)
- zvyčajne stojí pred podstatným menom, ktoré rozvíja
- pr. fľaškové (muž. r., pl., N) stromy (muž. r., pl., N)
- !!!Poznámka: v odborných textoch stojí zhodný prívlastok za podstatným menom, ktoré rozvíja
- pr. púpava lekárska, kolibrík žltohlavý

b) nezhodný (5n)

- prívlastok sa nezhoduje s nadradeným podstatným menom v rode, čísle alebo v páde (stačí v jednom)
- zvyčajne stojí za podstatným menom, ktoré rozvíja
- pr. med (muž. r., sg., N) z kvetov (muž. r., pl., G)

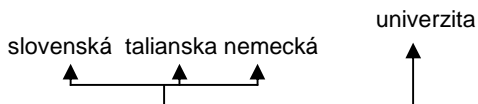
- prívlastok môže byť:

a) **jednoduchý (holý)** pr. **malý** plch

b) **rozvitý** pr. **veľmi malý** plch

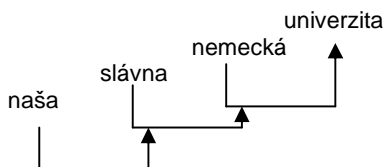
c) **viacnásobný** pr. **Najväčšia a najdrahšia** loď.

- tento prívlastok je tvorený rovnakými slovnými druhmi, rozlišujeme aj vzťahové a akostné prídavné meno
- medzi jednotlivými prívlastkami je priradovací sklad
- medzi členy viacnásobného prívlastku môžeme vložiť spojku "a", oddeľujeme ich čiarkou alebo nejakou priradovacou spojkou
- pr. **nemecká, talianska a slovenská** univerzita
- grafické znázornenie:

d) **postupne rozvíjajúci** pr. **Táto nádherná** loď.

- tento prívlastok je tvorený nerovnakými slovnými druhmi, rozlišujeme aj vzťahové a akostné prídavné meno
- medzi jednotlivými prívlastkami je určovací sklad
- medzi členy postupne rozvíjajúceho prívlastku nemôžeme vložiť spojku "a" a neoddeľujeme ich čiarkou
- pr. **naša slávna nemecká** univerzita
- grafické znázornenie:

(pomôcka: rozvíja podmet, alebo podstatné meno v platnosti hociktorého vetného člena)

PRÍSTAVOK (6)

- je rozvíjajúci (vedľajší) vetný člen

- vyjadruje význam niektorého iného vetného člena iným, novým spôsobom
- prístavok stojí za nadradeným podstatným menom (zámenom), ktoré môže plniť úlohu hociktorého vetného člena:

Podmet: **Matej, kľúčový hráč**, v poslednom zápase zlyhal.

Predmet: Našej **poštárke, usmievavej Vierke**, sa ľudia radi vyžalujú.

Príslovkové určenie: Turisti sa hrnú do **Egypta, krajiny piesku a pyramíd**.

- od nadradeného vetného člena je oddelený čiarkou (pomlčkou, dvojbodkou, zátvorkou, ...)
- ak sa nachádza uprostred vety, oddeľujeme ho čiarkou z oboch strán
- zvyčajne v rovnakom páde ako nadradený vetný člen

- prístavok môže byť:

a) **jednoduchý (holý)** pr. Vtákovysk divný, **cicavec**, znáša vajíčka do hniezda na brehu rieky.

b) **rozvitý** pr. Africké slony, **najväčšie suchozemské cicavce**, majú hmotnosť okolo sedemtisíc päťsto kilogramov.

c) **viacnásobný** pr. Takmer všetky kopytníky, aj **pakôň, jak, ťava, jeleň a los**, sa veľmi skoro po narodení dokážu postaviť na nohy.

- býva vyjadrený podstatným menom (Dobo, **šimpanz**, je miláčikom návštevníkov zoologickej záhrady. Lev púšťový, **mačkovitá šelma**, žije v stepiach a púšťach Afriky.)

DOPLNOK (7)

- je rozvíjajúci (vedľajší) vetný člen
- spája sa s prísudkom a súčasne buď s podmetom, alebo predmetom vety (súčasne rozvíja podmet i prísudok alebo predmet a prísudok)
- pr. Mama prišla unavená. (podmetový: unavená - mama)
- pr. Mamu som videla unavenú. (predmetový unavenú - mamu)